

Kakšna je prihodnost Evropske unije - Stagnacija in polarizacija ali novi temelji?

6

- Euromemorandum 2015 -

1. Makroekonomske politike in alternative stagnaciji

Gospodarskega okrevanja v Evropi, napovedanega za leto 2014, ni bilo. Evropa se sooča z možnostjo daljše počasne rasti, visoko stopnjo brezposelnosti in, v najboljšem primeru, minimalno rastjo realnih dohodkov. Čeprav je aktivnost v večini držav prenehala upadati, v južnih in številnih vzhodnih državah ostaja daleč pod ravno iz leta 2008. Kljub pozivom nekaj vlad za večjo proračunsko prožnost, evropske oblasti vztrajajo pri spoštovanju togih in globoko restriktivnih politik. Namesto obsedenosti z uravnoteženimi proračuni se je treba osredotočiti na usklajeno fiskalno ekspanzijo za povečanje zaposlenosti s spodbujanjem okoljsko zaželenih naložb in s končanjem napadov na socialne izdatke.

Enotno valuto je treba dopolniti z učinkovito fiskalno politiko na zvezni ravni, ki je sposobna blažiti krize na zvezni, nacionalni in regionalni ravni ter zagotoviti učinkovit transfer med bogatejšimi in revnejšimi regijami. Temeljiti mora na močno progresivnem davčnem sistemu dopolnjenem z vseevropskim sistemom zavarovanja za primer brezposelnosti. Treba je uvesti davek na vse finančne transakcije in enotno stopnjo davka na dohodke družb, kar bi preprečilo licitiranje davčnih stopenj navzdol in tekmovanje za privabljanje vhodnih naložb. Istočasno je treba strogo prepovedati »off-shore« finančne centre, da bi se izognili mednarodnemu izogibanju plačil davkov.

Primanjkljaji na tekočem računu so se zmanjšali, kar je rezultat deflacijske politike držav s primanjkljaji, ki so zmanjšale uvoz. V prihodnosti je treba odgovornost za odpravo neravnovesij deliti med državami s presežkom, ki naj povečajo svoje povpraševanje, in državami s primanjkljajem, ki naj vlagajo v izvozne panoge. Okrepiti je treba regionalne in strukturne politike EU zlasti prek velikega programa javnih in zasebnih naložb, ki jih financira Evropska investicijska banka, in jih usmeriti predvsem na države s primanjkljajem in, bolj na splošno, na države z nižjimi dohodki.

2. Finance in kriza evra

Po poročilu ECB (Banking Structure Report) se je premoženje finančnega sektorja evro območja v zadnjem desetletju skoraj podvojilo in v 2013 doseglo 57 tisoč milijard evrov, skoraj šestkratnik BDP evro območja. Poleg tega je širitev bančništva v senci mreže kreditnih posrednikov, ki vključuje subjekte in dejavnosti izven reguliranega bančništva in ki deluje v različnih pravnih sistemih, prehitela rast bančnega sektorja. Kljub številnim reformam finančnih politik po letu 2009, se finančni sistem EU ni bistveno spremenil. Ostaja sestavljen iz velikih, »too big, to fail« univerzalnih bank, ki pod isto streho združujejo investicijsko in komercialno bančništvo. Banke in druge finančne institucije imajo velik finančni vzvod, medtem pa bančništvo v senci igra vse večjo vlogo v kreditnem posredovanju.

7

Bančni sektor je treba temeljito preoblikovati z ustvarjanjem manjših enot, ki so specializirane za posamezna področja finančnih storitev z jasno opredeljenimi in splošno uporabnimi pravili. Obenem je potrebna učinkovita politika do evropskega bančnega sistema v senci in njegove »off-shore« dimenzije. Dokler bodo »off shore« centri ponujali varna zatočišča, v katerih finančne institucije lahko zaobidejo ureditev in davke, bomo imeli dvojni trg. Da bi presegli začarani krog bančnih izgub in naraščanje državnega dolga, potrebujemo mehanizem za reševanje dolga na ravni evrskega območja. Da bi napravili premik v reševanju presežnega dolga, bi morali sklicati konferenco držav članic EU. Kombinacija slabo zasnovanega enotnega denarnega sistema, finančne deregulacije in neučinkovite reforme finančne politike je prispevala k zdajšnji zmedi, stroške tega pa plačuje prebivalstvo EU.

3. Industrijska politika in preoblikovanje gospodarstva

Po-krizna Evropa se ne more povrniti v proizvodne strukture iz preteklosti, saj je v dolgih letih stagnacije ta prej ko ne izgnila. Potrebna je nova trajektorija ekološko trajnostnega in socialno vključujočega razvoja, pri njegovem oblikovanju pa so ključne javne politike. Nova evropska industrijska politika se mora osredotočiti na dejavnosti, ki so usmerjene na okolje in energijo, znanje, informacijsko in komunikacijsko tehnologijo ter zdravje in dobro počutje. To so sektorji, katerih značilnosti so delovno intenzivni proizvodni procesi, ki z zahtevami po visoki usposobljenosti ustvarjajo potencial za zagotavljanje dobrih delovnih mest. Takšne dejavnosti bi bilo treba razviti s širitvijo dejavnosti v javnem sektorju - vključno z javnim raziskovanjem in razvojem ter varstvom - in z novimi zasebnimi dejavnostmi, ki jih poganja javno povpraševanje, ki podpira nastanek novih dinamičnih trgov. Politike bi se morale osredotočiti na trajnostni razvoj lokalnega gospodarstva, vključno z javno, neprofitno in združno dejavnostjo.

Medtem ko bi strukturni skladi EU in Evropska investicijska banka mogli imeti pomembno vlogo pri financiranju teh prizadevanj, pa izvajanje evropske industrijske politike zahteva novo Evropsko javno investicijsko banko ali agencijo s podobnimi organizacijami v vsaki članici. Takšna organizacija mora biti odgovorna Evropskemu parlamentu in imeti znaten

proračun sestavljen od vseevropskih virov. Financiranje bi moralo biti reda velikosti 2% BDP EU v obdobju 10 let, ali približno 260 milijard € letno. To bi se lahko financiralo na različne načine, vključno z izdajo evro obveznic. Nova evropska javna investicijska banka bi se lahko zadolževala neposredno pri ECB; medtem ko bi ECB lahko tudi neposredno zagotavljala sredstva za industrijsko politiko takšne agencije. Ti ukrepi bi lahko pomembno prispevali h končanju stagnacije v Evropi, hkrati pa preusmerili naložbe - tako javne kot zasebne – k novemu modelu trajnostnega razvoja.

8

4. Socialna politika in boj proti neenakosti

Podatki Evropske komisije so neizpodbiten dokaz socialne stiske zaradi varčevalnih politik. Milijoni več Evropejcev živijo v revščini, mladi v EU so prepuščeni množični brezposelnosti. Ker povečevanje neenakosti postaja ključno politično vprašanje, se poglavje o socialni politiki letošnjega memoranduma osredotoča na neenakost. Podatki iz Ankete o dohodkih v Luksemburgu (LIS) jasno kažejo dolgoročno naraščanje neenakosti v EU. To lahko ugotovimo tudi s pomočjo trenda zniževanja deleža dela v BDP, in drugič, s povečanjem neenakosti dohodkov. Prav tako je treba upoštevati neenakosti med državami članicami, ki so se s politiko varčevanja in s koncentracijo naložb v Nemčiji in nekaj njenih sosedih močno povečale.

Varčevalne politike se povečale tudi neenakost med spoloma. Čeprav se je na začetku recesije brezposelnost najbolj povečala med moškimi, pa so rezi v javnem sektorju imeli velik učinek na zaposlovanje in delo ter na delovne pogoje žensk. Tudi zmanjšanje ali odvzem javnih storitev - vključno otroškega varstva in objektov za starejše ima večji učinek na ženske. Oboje, zelo škodljive socialne posledice varčevalnih politik in trend širjenja neenakosti zahtevata velike socialne naložbe. Vendar pa bo učinkovit program zahteval veliko večja proračunska sredstva, moral pa bo biti sestavina strategije trajnostnega razvoja, ki ima okoljske, gospodarske, socialne in kulturne razsežnosti.

5. Mednarodna trgovina in naložbe – Čezatlantsko partnerstvo v trgovini in naložbah (TTIP)

EU je v zadnjih letih sklenila številne dvostranske trgovinske sporazume. To je začinila z začetku 2013 z objavo, da sta se EU in ZDA dogovorili začetni pogajanja o dvostranskem trgovinskem sporazumu, tako imenovanem čezatlantskem partnerstvu o trgovini in naložbah (TTIP). Predlagani sporazum ni namenjen zmanjšanju nekaj preostalih carin med dvema največjima trgovinskima blokoma, njegov osrednji cilj je odpraviti in/ali uskladiti predpise na področjih kot so kmetijstvo, varnost hrane, izdelki, tehnični standardi, finančne storitve, zaščita pravic intelektualne lastnine in javna naročila. Naložbe, liberalizacija in varstvo pravic vlagateljev bodo osrednje teme. Protagonisti sporazuma o TTIP govorijo celo kot o novem "gospodarskem Natu", s pomočjo katerega bodo zahodne sile mogle zavreti vzpon novih sil, kot sta Kitajska in Rusija. Evropska komisija na osnovi naročenih študij trdi, da bo TTIP prinesel rast in delovna mesta v EU.

Gospodarski učinki TTIP so šibki. Povečanje produkta je ocenjeno na 0,5% EU BDP v prehodnem obdobju 10 let. Povečana brezposelnost in prilagoditveni stroški zaradi liberalizacije trgovine so marginalizirani ali povsem zanemarjeni. Deregulacija, ki jo vsebuje trgovinski dogovor, bo ogrozila javno zdravje, pravice delavcev in zaščito potrošnikov. V predlaganem reševanju morebitnih sporov med vlagatelji in državo imajo pravice vlagateljev prednost pred avtonomijo države; TTIP je tako neposreden napad na demokratično odločanje v EU. Za enkrat je zelo vprašljivo, ali bo trgovinski sporazum državljanom EU prinesel neto gospodarske in socialne koristi. Prevladujoč pristop k oblikovanju trgovinske politike bi morali opustiti; trgovinska politika EU potrebuje temeljite premisleke, ki jih je treba uvrstiti na dnevni red razprav. To vključuje tudi druge trgovinske sporazume kot je CETA – Trgovinski sporazum med Kanado in EU, ki ga v zdajšnji obliki ne bi smeli ratificirati v parlamentu EU.

9

6. Sosedska politika EU

Sosedske politike EU, ki so usmerjene v post-sovjetski prostor in Sredozemlje, so v letih 2013 in 2014 prispevale k spopadam v Ukrajini. Vzhodno partnerstvo je usmerjeno v sklenitev pridružitvenih sporazumov z evropskimi državami - naslednicami Sovjetske zveze - razen Rusije. Ti pridružitveni sporazumi vsebujejo sestavine proste trgovine in geo-politične usmerjenosti. Delni prenos pravnega reda EU na post-sovjetske državah služi obema. Pridružitveni sporazumi so usmerjeni proti močnim gospodarskim vezem med Rusijo in njenimi sosedami ter tekmujejo z rusko pobudo evrazijske gospodarske unije. V Ukrajini je prebivalstvo o vprašanju tesnejših odnosov z EU in Rusijo močno razdvojeno. Ko je ukrajinska vlada zavrnila podpis Pridružitvenega sporazum z EU tako zaradi težkega gospodarskega položaja in ruskega pritiska, je močan protestni val v zahodnem in osrednjem delu države pripeljal do padca ukrajinske vlade. Sledila je ločitev Krima in vojaško-politično gibanje separatistov v regiji Doneck s posebno močnimi gospodarskimi in kulturnimi povezavami z Rusijo.

Niti pridružitveni sporazumi s post-sovjetskimi državami, niti sporazumi o prosti trgovini s sredozemskimi državami ne upoštevajo razvojnih razlik med obema stranema. Liberalizacija trgovine vodi v de-industrializacijo v post-sovjetskih državah in v Sredozemlju, delni prenos pravnega reda skupnosti pa hkrati drastično zmanjšuje politični prostor industrijske politike. Asimetrije med EU in sosednjimi regijami se zato povečuje, zato je potrebna drugače usmerjena politika. Poglobljene in celovite sporazume o prosti trgovini je treba nadomestiti s sporazumi za obojestransko koristno sodelovanje, ki ohranjajo politične prostore v sosednjih državah. Energetska vprašanja so pomembna v vzhodnih partnerstvih in sredozemski politiki; EU bi si morala prizadevati, da zmanjša svojo odvisnost od uvoza energije z zmanjšanjem energetske intenzivnosti proizvodnje in spodbujanje obnovljivih virov energije. Zunanje politike EU postajajo paravojaške; konflikt v Ukrajini je privedel do tesnejše sodelovanje med strukturami EU in Nata. Te tendence je treba odpraviti, in okrepiti zmogljivosti za mirno reševanje sporov.